

การศึกษาประเพณีการแข่งขันเรือยาว: การปรับตัวในยุคการท่องเที่ยวเชิงกีฬา  
A STUDY OF LONG BOAT RACING TRADITION: ADAPTATION IN  
THE ERA OF SPORTS TOURISM

มัชวาน ภูมิเจริญ

Makawan Poomcharean

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Kasem Bundit University

Corresponding Author E-mail: maklanna700@gmail.com

Received January 20, 2024

Revised February 15, 2024

Accepted March 12, 2024

### บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประเพณีการแข่งขันเรือยาวในประเทศไทย ซึ่งเป็นกีฬาพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณ และมีการปรับตัวเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในยุคปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรือยาว พบว่า ประเพณีการแข่งขันเรือยาวมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันเรือยาวในปัจจุบันมีการจัดการในรูปแบบของการแข่งขันกีฬามากขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของไทย ซึ่งต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง แต่ยังคงต้องรักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ดั้งเดิมของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไว้ด้วย

**คำสำคัญ:** ประเพณีการแข่งขันเรือยาว, การท่องเที่ยวเชิงกีฬา, การปรับตัว, กีฬาพื้นบ้าน

### Abstract

This article aims to study the long boat racing tradition in Thailand, which is a traditional sport that has existed since ancient times and has been adapted into a sports tourism activity in the present era. This research is qualitative research by collecting data from documents, related research, and interviews with people involved in the long boat racing tradition. It was found that the long boat racing tradition has been adapted and changed according to the changing social and cultural conditions. The long boat racing today has been more managed in the form of sports competitions and is a part of Thai sports tourism. It needs to adapt to the needs of tourists and the changing era but still maintain the original values and identity of the long boat racing tradition.

**Keywords:** Long Boat Racing Tradition, Sports Tourism, Adaptation, Traditional Sport

### บทนำ

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของไทยที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และศาสนาในแต่ละท้องถิ่น ปัจจุบัน ประเพณีการแข่งขันเรือยาวได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และกลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่สำคัญของไทย

ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ก่อให้เกิดรายได้และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวยังทำให้เกิดผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดงานประเพณี และอาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ไปยังคนรุ่นหลัง การศึกษารูปแบบและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีการแข่งขันเรือยาวในยุคปัจจุบัน จึงมีความสำคัญต่อการเข้าใจการปรับตัว การจัดการ และการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวในบริบทของสังคมไทยยุคใหม่ บทความนี้มุ่งเน้นศึกษารูปแบบการจัดการแข่งขันเรือยาวในปัจจุบัน วิเคราะห์การปรับตัวและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อท่องเที่ยวเชิงกีฬา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและรักษาอัตลักษณ์ของประเพณีการแข่งขันเรือยาวควบคู่ไปกับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

### ความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรือยาวในประเทศไทย

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวมีความเป็นมาอย่างยาวนานในประเทศไทย สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เนื่องจากการเดินทางสัญจรของคนในอดีตจะใช้เรือเป็นพาหนะหลัก ทำให้เกิดการฝึกฝนการพายเรือให้มีความชำนาญ และนำมาสู่การแข่งขันเรือเพื่อความสนุกสนานและพัฒนาฝีมือ (วิเชียร เกิดสุข, 2558) ประเพณีนี้มีพัฒนาการมาตามลำดับ กลายเป็นกีฬาพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำในแต่ละท้องถิ่น

ในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี การแข่งเรือยังคงเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก มีหลักฐานการบันทึกเกี่ยวกับงานแข่งเรือยาวที่มีพระมหากษัตริย์เสด็จทอดพระเนตรหรือร่วมทรงพายเรือเป็นการส่วนพระองค์ด้วย (จรินทร์ ตีประเสริฐกุล, 2553) การแข่งเรือในยุคนี้จึงเป็นทั้งงานประเพณีและการละเล่นพักผ่อนหย่อนใจของผู้คนในสังคม ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้นำและสามัญชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงและความมั่งคั่งของราชอาณาจักรอีกด้วย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น งานประเพณีการแข่งขันเรือได้รับการยกระดับให้มีความยิ่งใหญ่และมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น มีการจัดเป็นงานใหญ่ประจำปีของทั้งราชสำนักและสามัญชน เกิดประเพณีพระราชพิธีตรียัมพวาย ซึ่งเป็นการแข่งเรือยาวครั้งใหญ่ที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์ (อรรถวุฒิ ศรีสัน, 2561) ในยุคนี้นี้ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจึงทวีความสำคัญมากขึ้น ผูกพันกับพิธีกรรมทางศาสนาและพระราชพิธีต่าง ๆ กลายเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย

ในสมัยปัจจุบัน ประเพณีการแข่งขันเรือยาวยังคงได้รับความนิยม มีการจัดขึ้นอย่างแพร่หลายตามจังหวัดต่าง ๆ ของไทย แต่รูปแบบของงานมีความหลากหลายมากขึ้น ตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไป ประเพณีการแข่งขันเรือยาวได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงหน้าที่ไปสู่การเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในขณะที่การจัดงานแข่งขันระดับชาติและนานาชาติก็มีเพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการของประเพณีการแข่งขันเรือยาวต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เจษฎา นกน้อย และคณะ, 2563)

### รูปแบบและการจัดการการแข่งขันเรือยาวในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน งานประเพณีการแข่งขันเรือยาวทั่วประเทศมีรูปแบบการจัดงานที่หลากหลาย ทั้งแบบประเพณีดั้งเดิมและปรับเปลี่ยนให้เป็นการจัดการแข่งขันเรือยาว มีทั้งการแข่งขันในระดับชุมชนท้องถิ่น การแข่งขันระดับจังหวัดและภูมิภาค รวมถึงการจัดการแข่งขันในระดับชาติและนานาชาติ (ปิยะพร สีสัน, 2562) ซึ่งแตกต่างกันในด้านขนาดของงาน วัตถุประสงค์ กติกาการแข่งขัน เงินรางวัล กลุ่มผู้เข้าร่วม ตลอดจนการจัดการและการบริหารงาน

การแข่งขันเรือยาวในรูปแบบของประเพณีดั้งเดิม มักจะจัดโดยชุมชนและท้องถิ่น ผูกโยงกับพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน การแข่งขันแบบประเพณีนิยมจัดขึ้นตามฤดูกาล ไม่มีการกำหนดกติกามาตรฐาน ใช้พาหนะเรือยาวที่ประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่น มีความหลากหลายตามภูมิปัญญาของชุมชน แต่มีขนาดและรูปทรงคล้ายคลึงกัน (สิริพัชร กุลธำนันท์, 2560) งานแข่งขันแบบนี้ยังคงมุ่งเน้นสร้างความสนุกสนานและสืบสานประเพณีท้องถิ่นเป็นหลัก ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

ในทางตรงกันข้าม การแข่งขันเรือยาวที่จัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว มักใช้รูปแบบการแข่งขันแบบกีฬา มีการกำหนดระเบียบกติกาที่เป็นมาตรฐาน การแบ่งประเภท การให้คะแนนและการตัดสินที่ชัดเจน ใช้เรือยาวที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด เปิดกว้างให้ผู้เข้าร่วมจากทุกพื้นที่ ดึงดูดทีมแข่งขันทั้งระดับสมัครเล่นและระดับอาชีพ (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2563) งานแข่งขันในรูปแบบนี้มักมีการวางแผน จัดระบบ และบริหารงานอย่างมืออาชีพ มีกองทุนการเงินขนาดใหญ่จากหน่วยงานภาครัฐหรือผู้สนับสนุน เพื่อจัดงานและสร้างรางวัลที่มูลค่าสูง

ทั้งการแข่งขันเรือยาวแบบประเพณีและแบบกีฬา ต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน (ปราณี วงษ์เทศ, 2561) การแข่งขันแบบประเพณีช่วยรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน แต่มีข้อจำกัดในการพัฒนาเป็นกีฬาในระดับสากล ขณะที่การแข่งขันแบบกีฬาสามารถยกระดับมาตรฐานการแข่งขัน สร้างความเป็นมืออาชีพ และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น แต่อาจลดบทบาทของประเพณีท้องถิ่นลง ทั้งสองรูปแบบจึงมีทั้งความสอดคล้องและขัดแย้งกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

จะเห็นได้ว่า รูปแบบและการจัดการการแข่งขันเรือยาวในปัจจุบันมีความหลากหลาย ผสมผสานระหว่างประเพณีดั้งเดิมกับการปรับตัวให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา แต่ละครูปแบบต่างมีจุดเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง การพัฒนาอย่างเหมาะสมและสมดุล โดยคำนึงถึงบริบทของแต่ละพื้นที่ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการปรับตัวของการแข่งเรือยาวในยุคปัจจุบัน

### การแข่งขันเรือยาวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

การปรับตัวของการแข่งเรือยาวจากงานประเพณีดั้งเดิมมาสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ทำให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่จัดงาน การแข่งเรือยาวกลายเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของประเทศ ดังเห็นได้จากการผลักดันและสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การกีฬาแห่งประเทศไทย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2562) การแข่งเรือยาวจึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรายได้และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น

การจัดงานการแข่งขันเรือยาวขนาดใหญ่ นอกจากจะดึงดูดนักท่องเที่ยวแล้ว ยังก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่ง ที่พัก ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรม บริษัททัวร์ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2560) ขณะเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นก็มีโอกาสได้พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการสร้างรายได้และการจ้างงานในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการแข่งเรือยาวยังคงมีข้อท้าทายหลายประการ การจัดงานแข่งขันขนาดใหญ่ต้องใช้งบประมาณสูง อาจยากเกินกำลังของชุมชนท้องถิ่นที่จะรับผิดชอบเพียงลำพัง ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและผู้สนับสนุน ซึ่งอาจทำให้การจัดงานพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป (เบญญา ยอดดำเนิน-แอ็ดติจ, 2558) การจัดการนักท่องเที่ยวจำนวนมากอาจก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน

เช่น การจรรยาบรรณ การจัดการขยะมูลฝอย ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางแผน ควบคุมดูแล และจัดการอย่างรอบคอบ

นอกจากนั้น การปรับเปลี่ยนการแข่งขันเรือยาวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ยังมีความเสี่ยงที่จะทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมหากขาดความสมดุล การเร่งพัฒนาเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว อาจทำให้งานประเพณี บางส่วนถูกลดทอนความสำคัญลง เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบประเพณีไปจากแนวปฏิบัติดั้งเดิมของท้องถิ่น (ประสิทธิ์ ลีระพันธ์, 2559) ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจากการพึ่งพาผู้จัดงานภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังและคำนึงถึงในการพัฒนาแล้วปรับตัว

โดยสรุป การแข่งขันเรือยาวสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ยังมีประเด็นท้าทายที่ต้องคำนึงถึง ทั้งในแง่งบประมาณ การจัดการผลกระทบ และความสมดุล ระหว่างการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวกับการรักษาอัตลักษณ์ประเพณีดั้งเดิม การหาจุดสมดุล พึ่งพาตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นกุญแจสำคัญสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวจากประเพณีการแข่งขันเรือยาวอย่างยั่งยืน

### ผลกระทบของการแข่งขันเรือยาวในด้านสังคมและวัฒนธรรม

นอกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ การปรับตัวของการแข่งขันเรือยาวจากประเพณีมาสู่การท่องเที่ยวเชิงกีฬา ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย การจัดงานแข่งขันขนาดใหญ่ดึงดูดผู้คนจากหลากหลายพื้นที่เข้ามาร่วมงาน ทำให้เกิดการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอด วัฒนธรรมระหว่างกันมากขึ้น (วาสนา จรูญศรีโชติกำจร, 2561) ผู้คนต่างถิ่นได้มีโอกาสซึมซับ ทำความเข้าใจ และเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ขณะที่ชุมชนเองก็ได้เปิดรับ วัฒนธรรมภายนอกที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นำมาสู่การผสมผสาน หลอมรวม ก่อเกิดเป็นการแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลดีต่อการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนที่มาจากต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิต

อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นจัดงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ อาจนำมา ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานให้ทันสมัย ลดทอนบทบาทของพิธีกรรม ความเชื่อ หรือจารีตดั้งเดิม บางอย่างลงไป เพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่มาจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559) ตัวอย่างเช่น การละเว้นพิธีสวดไหว้เรือที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา การกำหนดวันจัดงาน แข่งขันใหม่ที่ไม่ตรงกับช่วงฤดูกาลหรือฤกษ์ยามตามประเพณีดั้งเดิม การประยุกต์ประดิษฐ์เครื่องแต่งกายที่เป็น เอกลักษณ์ของนักกีฬาให้ทันสมัยมากขึ้น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลมาจากการปรับตัวเพื่อสนองต่อความคาดหวัง ของนักท่องเที่ยว แต่ในมุมกลับกัน ก็ได้ก่อให้เกิดข้อกังวลต่อผู้รักประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ว่าอาจเป็นการ ลดทอนคุณค่าและบ่อนทำลายประเพณีที่มีการสืบทอดมาอย่างช้านาน (ณัฐพล ไผ่งาม, 2563)

การแข่งขันเรือยาวในยุคปัจจุบันยังได้รับอิทธิพลจากค่านิยมสมัยใหม่อย่างมาก โดยเฉพาะค่านิยม การแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศ และการมองหาประโยชน์เชิงพาณิชย์เป็นหลัก ทำให้ทีมแข่งขันบางส่วน ให้ความสำคัญกับชัยชนะและรางวัลเป็นอันดับต้น ๆ มากกว่าการมีจิตวิญญาณของนักกีฬาและความผูกพันกับ คุณค่าของประเพณีดังเช่นในอดีต (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2560) พบเห็นการทุจริตได้บ่อยครั้ง ทั้งจากการใช้สาร กระตุ้นสมรรถภาพของนักกีฬา การลั้มนักแข่งเพื่อแบ่งเงินรางวัล ไปจนถึงการพนันขั้นต่อที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การแข่งขัน (พิชัย สดภิบาล, 2561) ค่านิยมเหล่านี้อาจลดทอนคุณค่าและความหมายดั้งเดิมของการแข่งขันเรือ ยาว ที่มุ่งเน้นการสร้างสามัคคี รู้แพ้รู้ชนะ รู้ถ้อย และเชื่อมโยงกับศรัทธา ความเชื่อทางจิตใจ คุณธรรม ความดีงามตามวิถีของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจกลายเป็นเพียงตำนานที่เล่าขานต่อกันมา แทนที่จะยังเป็นสิ่งที่ ปฏิบัติสืบทอดได้จริงในสังคมยุคใหม่

นอกจากนั้น งานประเพณีการแข่งขันเรือยาวที่ปรับเปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในชุมชนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน การเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชมงานแข่งขัน หากขาดการวางแผนและการจัดการที่ดี ก็อาจนำมาซึ่งปัญหามลพิษ ขยะ น้ำเสีย และการทำลายแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (สินธุ์ สโรบล, 2559) เส้นทางการจราจรระหว่างการจัดงานเกิดความแออัดติดขัด ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่ การใช้ทรัพยากรอย่างเข้มข้นในช่วงเทศกาลแข่งเรือ ไม่ว่าจะเป็นน้ำ ไฟฟ้า อาหาร และที่พัก ก็อาจสร้างแรงกดดันเกินขีดจำกัดของชุมชน ทั้งยังเป็นการเพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและขยายรอยเท้าคาร์บอนให้มากขึ้นกว่าระดับปกติทั่วไปอีกด้วย (จินตวีร์ เกษมศุข, 2562)

อย่างไรก็ดี การแข่งขันเรือยาวที่มีการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย บางส่วนก็ยังคงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย ผ่านการสอดแทรกกิจกรรมวัฒนธรรมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณี เช่น การจัดแสดงศิลปะและนาฏศิลป์พื้นบ้าน การสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเรือ การประกวดขบวนแห่และการแต่งกายประจำท้องถิ่น ตลอดจนนิทรรศการประวัติความเป็นมาของชุมชน (ธีรยุทธ บุญมี, 2562) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ เกิดความตระหนักถึงคุณค่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบทอด ในขณะเดียวกัน การฟื้นฟูงานประเพณีให้ยิ่งใหญ่เพื่อการท่องเที่ยว ก็สามารถกลายเป็นพลังอันเข้มแข็งในการปกป้องรักษาวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เช่นกัน เนื่องจากชุมชนได้เล็งเห็นถึงมูลค่าเชิงเศรษฐกิจที่จะได้รับจากการนำเสนอมรดกวัฒนธรรมอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สร้างความภูมิใจ ความหวงแหนและพร้อมใจกันรักษาสืบสานประเพณีนั้นไว้อย่างแข็งขัน (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2563)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของประเพณีการแข่งขันเรือยาวสู่การเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในหลากหลายแง่มุมที่แตกต่างกัน ทั้งในเชิงของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การลดทอนบทบาทความสำคัญของพิธีกรรมประเพณีดั้งเดิมลง ปัญหาของค่านิยมการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ ผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของชุมชน ไปจนถึงความพยายามในการผนวกรวมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมให้เข้ากับการจัดงานเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตและความเปลี่ยนแปลงอันเป็นลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมมนุษย์ที่มีทั้งการดำรงอยู่ การปรับตัว และการผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน หากชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างสมดุลและรอบด้าน โดยไม่ทอดทิ้งอัตลักษณ์ดั้งเดิมอันเป็นแก่นแท้ ก็น่าจะสามารถนำพาประเพณีการแข่งขันเรือยาวให้ก้าวหน้าและปรับตัวเข้ากับยุคสมัยไปได้อย่างงดงามและยั่งยืน

### แนวทางการสืบสานและปรับตัวของประเพณีการแข่งขันเรือยาวอย่างยั่งยืน

เพื่อให้ประเพณีการแข่งขันเรือยาวสามารถปรับตัวเข้ากับการเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างกลมกลืนและยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เหมาะสม โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่การเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการประเพณีการแข่งขันเรือยาวนี้ด้วยตัวของเขาเอง (ศิริพร สัจจามันท์, 2560) ชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมประเพณี จะต้องเป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดงานด้วยตนเอง ภายใต้การสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้และงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าและภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ไม่ถูกครอบงำหรือผันแปรไปตามการขึ้นนำจากภายนอกจนเกินควร (พจนา สวนศรี, 2558)

ในการนี้ การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความสามารถในการจัดการมรดกวัฒนธรรมของตนเองนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2563) ทั้งในด้านของความรู้

ความเข้าใจต่อคุณค่าและความสำคัญของประเพณี ความสามารถในการจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ การวางแผนและการบริหารจัดการงานอีเว้นท์ ทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ, 2561) หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ควรร่วมมือกันในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่ เพื่อประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ

การออกแบบและจัดวางรูปแบบกิจกรรมในงานประเพณีการแข่งเรือยาว ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการปรับตัวเพื่อการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2561) นอกเหนือจากการแข่งขันกีฬาอย่างเดียว ควรมีการสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาลงไปให้มากขึ้น เช่น การจัดพิธีสู่ขวัญเรือก่อนการแข่งขัน การประกวดเรือที่สวยงามประณีต การแสดงศิลปะการต่อเรือโบราณ การเล่าขานตำนานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณี การนำเสนอประวัติความเป็นมาของชุมชนผ่านนิทรรศการ และการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน ผ่านเวิร์คช็อปการทำอาหารพื้นถิ่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการละเล่นพื้นบ้าน ทั้งหมดนี้จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้มาเยี่ยมชมงานได้สัมผัสและเรียนรู้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง กระตุ้นความภาคภูมิใจและความตระหนักต่อคุณค่าของมรดกประเพณีอันทรงคุณค่าของท้องถิ่น

ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวและปริมาณผู้เข้าชมงานที่เพิ่มมากขึ้น ก็เป็นอีกเรื่องท้าทายที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของหลายภาคส่วน (จินตวิวี เกษมศุข, 2562) การวางแผนและจัดสรรโซนพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม การจัดการจราจรและขนส่งมวลชน การกำหนดระบบบัตรเข้าชมและควบคุมปริมาณคนให้ได้สัดส่วนที่ไม่กดดันจนเกินไป การดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดการขยะและของเสียที่เพิ่มมากขึ้น การสื่อสารและสร้างความตระหนักถึงแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างรับผิดชอบและเคารพต่อวิถีชุมชน ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกันในการร่วมอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันทรงคุณค่านี้ (วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ, 2561) ทั้งหมดนี้จำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทนำในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ โดยมีการสนับสนุนเชิงนโยบายและองค์ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ตลอดการสืบสานและปรับตัวของประเพณีการแข่งเรือยาวให้อยู่รอดและยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง จุดสำคัญคือต้องไม่ลืมเป้าหมายหลักของการสืบทอดประเพณี นั่นคือการสร้างความภาคภูมิใจสำนึกร่วม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ในจิตวิญญาณของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสานต่อประเพณีในอนาคต (ศิริพร ศิริเมฆ, 2560) การถ่ายทอดคุณค่า ความหมาย คติความเชื่อ และทักษะภูมิปัญญาที่ฝังอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอนของพิธีกรรมและกิจกรรมการแข่งเรือ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้ข้ามรุ่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร สื่อดิจิทัล และพิพิธภัณฑ์ชุมชน จะช่วยสร้างความตระหนักและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของคนรุ่นใหม่เข้ากับรากเหง้าทางวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น สร้างความรักและหวงแหนในมรดกภูมิปัญญาของบรรพชนให้คงอยู่สืบไป ถึงแม้รูปแบบของประเพณีจะปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่เนื้อแท้และคุณค่าที่แฝงอยู่ก็ไม่เคยจางหายไปจากจิตใจของผู้คน หากแต่จะยิ่งทวีความหมายและพลังยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อได้เผยแพร่และแลกเปลี่ยนสู่สายตาชาวโลก ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

## เอกสารอ้างอิง

- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2560). การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมภาคปฏิบัติ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จรินทร์ ดีประเสริฐกุล. (2553). ประวัติศาสตร์ไทย: ความเป็นมาของชาติไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน. ราชบัณฑิตยสถาน.
- จินตวีร์ เกษมศุข. (2562). การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน: แนวคิด กระบวนการ และกรณีศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจษฎา นกน้อย และคณะ. (2563). ชุมชน ฐานทรัพยากร และการท่องเที่ยวบนความหลากหลายในสังคมไทย. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ชญัญ วงษ์วิภาค. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาลววิทย์ เกษตรศิริ. (2562). มรดกวัฒนธรรมไทย. มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ. (2561). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 20(2), 75-94.
- ณัฐพล ไผ่งาม. (2563). ความกลัวที่มีต่อ “ฮือโร่สุดแรง” ในสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในประเทศไทย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 21(2), 185-202.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2562). การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(2), 103-119.
- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. ภาพพิมพ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2560). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ซีพีไอเพรส.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 3). เพ็ชรน้ำหลวง พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- เบญจา ยอดดำเนิน-แอ๊ดติงก์. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวในประเทศไทย. โอเดียนสโตร์.
- ประสิทธิ์ สิริพันธ์. (2559). มานุษยวิทยาการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2561). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปิยะพร สีสัน. (2562). การจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬา. โอเดียนสโตร์.
- พจนา สวนศรี. (2558). การฟื้นฟูประเพณีแข่งเรือยาวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเกาะศาลเจ้า จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 11(1), 147-168.
- พิชัย สดภิบาล. (2561). มายาคติในวัฒนธรรมการบริโภค: กรณีศึกษาประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาว. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(1), 158-179.
- วาสนา จรุงศรีโชติกำจร. (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนคลองบางหลวง กรุงเทพมหานคร. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 13(1), 1-16.
- วิเชียร เกิดสุข. (2558). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการจัดการการท่องเที่ยวในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอย่างยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(1), 251-266.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). พลวัตของวัฒนธรรม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- ศิริพร ศิริเมฆ. (2560). การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นผ่านการสืบสานประเพณีการแข่งขันเรือยาวของเยาวชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดคูยาง จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 8(2), 1-15.
- ศิริพร สัจจามันท์. (2560). การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมร่วมสมัย. โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินธุ์ สโรบล. (2559). การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. วนิดาเพรส.
- สิริพัชร กุลธำนันท์. (2560). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีในจังหวัดสกลนคร. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 10(2), 1-13.
- อรรณวุฒิ ศรีสัน. (2561). ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2563). พลวัตของวัฒนธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.